

Grafimedia in cijfers 2023

a&ofondsgrafimediabranche

Het A&O Fonds Grafimediabranche is een initiatief van sociale partners:

Voorwoord

Zet het herstel in de grafimediabranche door? Dat was de grote vraag in 2023. Het bleek een lastig jaar te worden voor veel drukkerijen en andere grafische bedrijven. De economie koelde af, de inkoopprijzen bleven stijgen en er stonden her en der ook nog corona-rekeningen open. Al met al pittige omstandigheden.

Gelukkig waren er ook lichtpuntjes. Zo bleef de werkgelegenheid relatief stabiel, daalde de werkloosheid onder grafici verder en wisten we samen de stijging van het ziekteverzuim om te buigen in een daling.

Grafimedia in cijfers geeft je inzicht in deze en andere trends in de branche, zodat je kunt benchmarken en anticiperen. Doe er je voordeel mee. Achter de schermen zijn de cijfers ook cruciaal bij het binnenhalen van subsidies.

Met die subsidies investeren we in projecten en programma's om de grafimediabranche op middellange en lange termijn te versterken. Create your future is daar een mooi voorbeeld van. De toegenomen aandacht voor onder andere duurzame inzetbaarheid, gezond roosteren, leefstijlinterventies en coachend leiderschap beginnen zich uit te betalen in een dalend ziekteverzuim.

Met dezelfde, lange adem zetten we de grafimediabranche op de kaart bij nieuwe generaties. Dat doen we via Indruk.nu en in nauwe samenwerking met influencers en jongeren, die als geen ander weten hoe we deze doelgroep enthousiast kunnen maken voor een grafische toekomst.

Want een toekomst, die heeft onze branche. Print blijft onmisbaar in de communicatiemix. En een wereld zonder signing of verpakkingen? Ondenikbaar. We hebben een branche om trots op te zijn. Draag jij dat samen met ons uit?

Richard Leloux
Directeur A&O Fonds Grafimediabranche

Inhoud

Toelichting	5
Branche in cijfers	
Ontwikkeling aantal bedrijven	7
Aantal vestigingen per provincie	8
Oprichtingen, fusies, opheffingen en faillissementen	9
Bedrijven naar hoofdactiviteit	10
Producenten prijsindex (PPI) grafische producten	11
Doorrekenen kostenstijging in grafische productieprijzen	12
Omzetontwikkeling	13
Economisch klimaat volgens ondernemers	14
Gemiddelde maandelijks bijdrage aan de jaaromzet	15
Omzet stijgers en dalers	16
Financiële kengetallen grafimediabranche	17
Belemmeringen voor bedrijven	18
Import- en exportwaarde drukwerk	19
Import en export naar soort product	20
Belangrijkste import- en exportlanden drukwerk	21
Ziekteverzuim papierindustrie en grafimediabranche	22
Gemiddeld ziekteverzuim naar kwartaal	23
Vergrijzing binnen de branche	24
KVGO ledenbedrijven in cijfers	
KVGO ledenbedrijven	26
Werkzame personen bij KVGO ledenbedrijven	27
KVGO ledenbedrijven naar provincie	28
Arbeidsmarkt in cijfers	
Ontwikkeling werkgelegenheid	30
Dienstverbanden naar mannen, vrouwen en leeftijden	31
Ontwikkeling grafische werkloosheid	32
In- en uitstroom werknemers naar leeftijd	33
Inzet van flexibel personeel	34
Ontwikkeling vraag naar personeel	35
Totaal aantal vervulde vacatures in 2022	36
Kanalen van personeelswerving in 2023	37
Vacatures en krimp naar functies	38
Gevraagde sociale vaardigheden	39
Mbo-studenten studiejaar 2023-2024	40
Ontwikkeling aantal mbo-studenten grafische - en media opleidingen	42
Colofon	43

Toelichting

Deze publicatie geeft voor de grafmediabranche een uitgebreid overzicht van de economische ontwikkelingen, de arbeidsmarkt en het beroepsonderwijs. In het eerste gedeelte worden cijfers gepresenteerd met betrekking tot de omvang en de economische ontwikkeling van de branche. Deze cijfers zijn voornamelijk afkomstig van het CBS. In het tweede gedeelte staan de cijfers van het KVGGO met betrekking tot hun ledenbestand. Het laatste gedeelte gaat over de arbeidsmarkt en het beroepsonderwijs. Deze cijfers zijn deels afkomstig van het UWV en deels van recente GOC enquêtes onder grafische bedrijven. De cijfers over het beroepsonderwijs zijn gebaseerd op DUO-bestanden over het reguliere mbo-onderwijs. De informatie in deze uitgave laat zien dat de impact van de coronacrisis grotendeels verleden tijd is.

In 2022 herstelden veel bedrijven hun omzet. In 2023 zien we echter een economische terugval. Voor een belangrijk deel ten gevolge van de sterke prijsstijgingen in geheel Nederland, maar ook in de grafische branche. Ondanks de verdere krimp in werkgelegenheid hebben bedrijven inmiddels steeds meer moeite om vacatures vervuld te krijgen. Dit wordt veroorzaakt door de toenemende uitstroom van oudere grafische vakmensen. Ronduit zorgelijk is nog steeds de ontwikkeling in het grafische beroepsonderwijs voor drukkers en nabewerkers. Deze beroepsopleiding is bijna verdwenen en het ziet er ook niet naar uit dat dit de komende jaren gaat verbeteren. Een toenemend aantal bedrijven heeft dan ook problemen met het vinden van gekwalificeerde vakmensen. Daarom heeft GOC eigen BBL-opleidingen ontwikkeld.

Alle gegevens zijn met de meeste zorgvuldigheid verzameld waarbij de bron steeds wordt vermeld. De cijfers die worden gegeven zijn de meest actuele die beschikbaar waren op het moment van publicatie.

Jos Teunen

Branche in cijfers

Ontwikkeling aantal bedrijven

Het totaal aantal bedrijven loopt in de jaren 2010 t/m 2023 met 25% terug. De toename van het aantal bedrijven in 2023 komt uitsluitend door de sterke groei van het aantal zzp'ers in 2023. Het sterkst is de teruggang bij de grotere bedrijven, waarvan het aantal (meer dan) gehalveerd is. Het aantal kleine bedrijven (2-9wp) is in deze periode met 42% teruggelopen. Het aantal eenmanszaken is tot 2018 nog behoorlijk stabiel gebleven maar liep tot 2023 eveneens terug, maar nam in 2023 weer fors toe. Door krimp in het aantal medewerkers neemt tevens de gemiddelde bedrijfsgrootte in de branche af.

Aantal bedrijven in het eerste kwartaal

Jaar	Totaal	Eenmanszaak 1 wp	Kleinbedrijf 2-9 wp	Middenbedrijf		Grootbedrijf 100+ wp
				10-49 wp	50-99 wp	
2010	3.835	1.740	1.505	490	65	40
2011	3.715	1.650	1.500	485	50	30
2012	3.730	1.740	1.475	430	50	30
2013	3.595	1.750	1.370	390	55	30
2014	3.485	1.765	1.280	370	40	30
2015	3.320	1.715	1.200	345	35	20
2016	3.235	1.705	1.135	315	40	20
2017	3.195	1.735	1.090	295	40	20
2018	3.075	1.710	1.025	285	40	15
2019	2.965	1.690	960	265	35	15
2020	2.885	1.570	995	265	35	15
2021	2.755	1.510	950	245	30	15
2022	2.755	1.540	945	230	25	20
2023	2.660	1.485	900	230	25	20
2024	2.765	1.635	880	215	20	20

Bron: CBS

Aantal vestigingen per provincie

Een bedrijf kan meerdere vestigingen hebben. Daarom wordt bij uitsplitsing naar provincie niet de bedrijven maar de vestigingen als uitgangspunt genomen.

Aantal vestigingen in het eerste kwartaal

Provincie	Aantal vestigingen		Aandeel
	2022	2023	2023
Groningen	90	95	3,3%
Friesland	110	100	3,5%
Drenthe	75	70	2,4%
Overijssel	230	225	7,8%
Flevoland	55	60	2,1%
Gelderland	370	350	12,2%
Utrecht	225	220	7,7%
Noord-Holland	540	515	17,9%
Zuid-Holland	550	540	18,8%
Zeeland	65	60	2,1%
Noord-Brabant	480	455	15,8%
Limburg	175	165	5,7%
Niet in te delen	25	20	0,7%
Totaal	2.990	2.875	100%

Bron: CBS

Oprichtingen, fusies, opheffingen en faillissementen

Bij oprichtingen en opheffingen van bedrijven gaat het voornamelijk om zzp'ers. Bij fusies, overnames en uitgesproken faillissementen gaat het voornamelijk om bedrijven met personeel. Het aantal uitgesproken faillissementen loopt vanaf 2018 sterk terug, maar neemt in 2023 weer toe. Deze ontwikkeling werd tijdens de COVID-19 crisis, waarbij de overheid veel loonkosten subsidieerde, ook verwacht.

Jaar	Oprichtingen		Fusies en overnames		Opheffingen		Faillissementen	
	zzp	bedrijven	zzp	bedrijven	zzp	bedrijven	zzp	bedrijven
2010	150	40	5	45	170	85	5	134
2011	150	60	5	35	160	85	4	129
2012	135	45	5	35	140	95	5	97
2013	110	30	0	30	160	100	6	88
2014	95	25	5	30	155	65	5	71
2015	115	25	5	25	125	75	3	58
2016	80	25	10	35	140	60	1	26
2017	100	20	0	15	110	55	3	34
2018	75	25	5	20	130	55	1	20
2019	90	10	5	20	125	45	0	18
2020	90	10	0	20	180	40	0	19
2021	95	25	10	20	75	20	0	4
2022*	75	15	5	25	135	30	0	7
2023*	105	15	0	20	95	35	0	24

* 2022 en 2023 voorlopige cijfers
Bron: CBS

Bedrijven naar hoofdactiviteit

Drukkerijen zijn bijna allemaal (90%) allround grafische bedrijven die zelf alle productiefasen kunnen uitvoeren. Alleen gespecialiseerd werk besteden zij uit aan prepress- en nabewerkingsbedrijven, die een veel groter scala aan grafische technieken in huis hebben.

Hoofdactiviteit	1 wp	2-9 wp	10-19 wp	20-49 wp	50-99 wp	100+ wp	Totaal	Aandeel
2023 1e kwartaal								
Drukkerijen	905	715	105	70	20	20	1.835	69,2%
Prepress en premedia	235	75	10	10	0	0	330	12,5%
Grafische nabewerking	345	105	20	15	0	0	485	18,3%
2024 1e kwartaal								
Drukkerijen	1.040	700	110	60	20	20	1.950	70,5%
Prepress en premedia	245	65	15	5	0	0	330	11,9%
Grafische nabewerking	350	105	15	10	0	0	485	17,5%

Noot: Van een aantal bedrijven is de grootteklasse niet bekend waardoor de totalen niet precies overeen komen met de optelling van de aantallen binnen de grootteklassen.

Bron: CBS

Producenten prijsindex (PPI)

grafische producten

De prijzen, die ondernemers in de grafimediabranche op de Nederlandse markt voor drukwerk kunnen vragen, zijn sterk gestegen. In 2022 stijgen de prijzen voor de inkoop van papier, karton en drukinkt eveneens sterk. Bedrijven rekenen deze kostenstijging dus (deels) door in hun verkoopprijzen. Tevens zullen veel bedrijven proberen nog efficiënter te produceren omdat er in de grafische branche een sterke concurrentie bestaat.

Jaar	Drukwerk en diensten				Papier en karton	Drukinkt	Gas gem.	Elektra gem.
	totaal	prepress	drukken	afwerken				
2012	105,1	.	103,5	101,2	91,3	.	96,8	97,0
2013	101,7	.	100,1	98,9	93,6	.	104,4	98,7
2014	101,2	100,7	99,5	98,8	97,1	.	103,7	99,4
2015	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2016	95,5	100,1	99,7	101,0	98,4	99	101,6	90,9
2017	93,6	.	100,0	99,1	104,1	94,8	98,2	91,1
2018	95,8	101,2	102,7	101,0	111,2	92,4	101,6	89,0
2019	97,7	108,3	103,6	101,8	105,7	93,0	109,6	98,1
2020	96,1	111,1	101,1	101,2	103,4	.	117,0	108,6
2021	96,1	112,4	101,0	.	132,5	92,5	126,8	119,4
2022	113,3	124,0	119,5	119,0	185,4	111,0	184,4	150,6
2023*	120,6	133,8	127,1	129,2	156,0	117,4	237,8	232,5

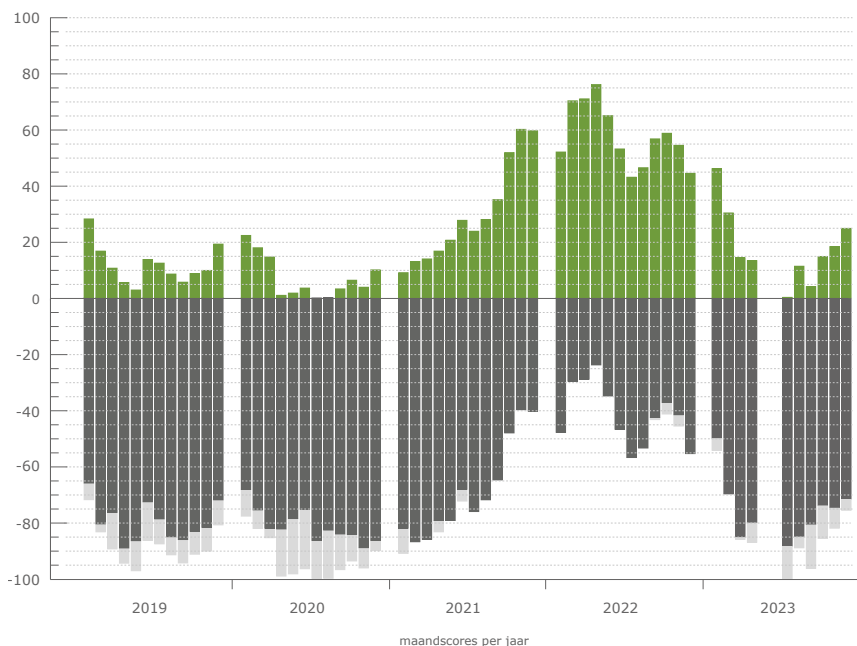
* 2023 voorlopige cijfers
Bron: CBS

Noot: Gas en elektra niet-huishoudens inclusief BTW en belastingen en gemiddeld over eerste drie verbruiksklassen.

Doorrekenen kostenstijging in grafische productieprijzen

Een groot deel van de grafische ondernemers geeft aan gestegen kosten niet in hun verkoopprijzen/tarieven te kunnen doorberekenen. In 2021 groeit het aandeel bedrijven dat hun tarieven wel kan verhogen sterk, maar vanaf mei 2022 daalt dit aandeel weer. Dit betekent dat een groot deel van de grafische bedrijven aangeeft een verdere stijging in kosten niet meer (volledig) door te kunnen berekenen in hun tarieven. Over juni en juli 2023 zijn geen cijfers beschikbaar.

- verhogen tarieven
- gelijkblijven tarieven
- verlagen tarieven

Bron: CBS

Omzetontwikkeling

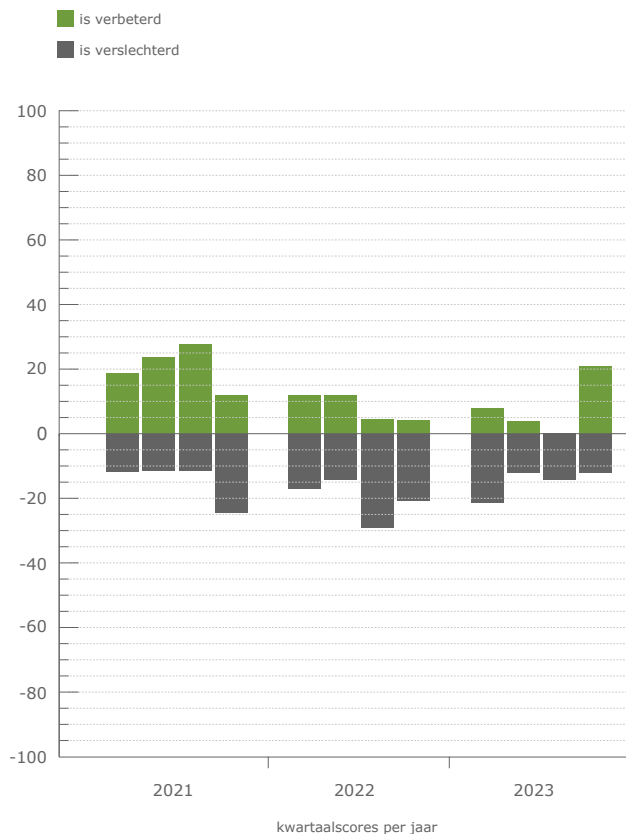
De omzet van drukwerk voor de binnenlandse markt in Nederland loopt na een tijdelijke stijging in 2021 en 2022 opnieuw sterk terug in 2023. De omzet die naar het buitenland wordt geëxporteerd is in 2022 nog gestegen, maar loopt ook in 2023 sterk terug. Deze teruggang vindt plaats ondanks de gestegen prijzen voor drukwerk.

Jaar	Totale omzet	Omzet binnenland	Omzet buitenland	Netto omzet (x 1.000)
	index	index	index	euro
2010	132,8	152,9	87,1	€ 4.636.000
2011	130,4	146,4	93,9	€ 4.529.000
2012	116,6	125,3	96,9	€ 4.170.000
2013	114,9	120,8	101,6	€ 3.931.000
2014	106,8	109,7	100,1	€ 3.744.000
2015	100,0	100,0	100,0	€ 3.470.000
2016	107,2	98,8	126,6	€ 3.724.000
2017	100,1	92,1	118,7	€ 3.530.000
2018	97,5	90,1	114,4	€ 3.402.123
2019	94,6	85,7	115,2	€ 3.282.620
2020	80,2	74,6	93,2	€ 2.782.940
2021	88,6	83,9	99,1	€ 3.092.994
2022	98,4	93,3	109,5	€ 3.435.108
2023*	79,5	75,4	89,0	€ 2.775.316

* 2023 voorlopige cijfers
Bron: CBS

Economisch klimaat volgens ondernemers

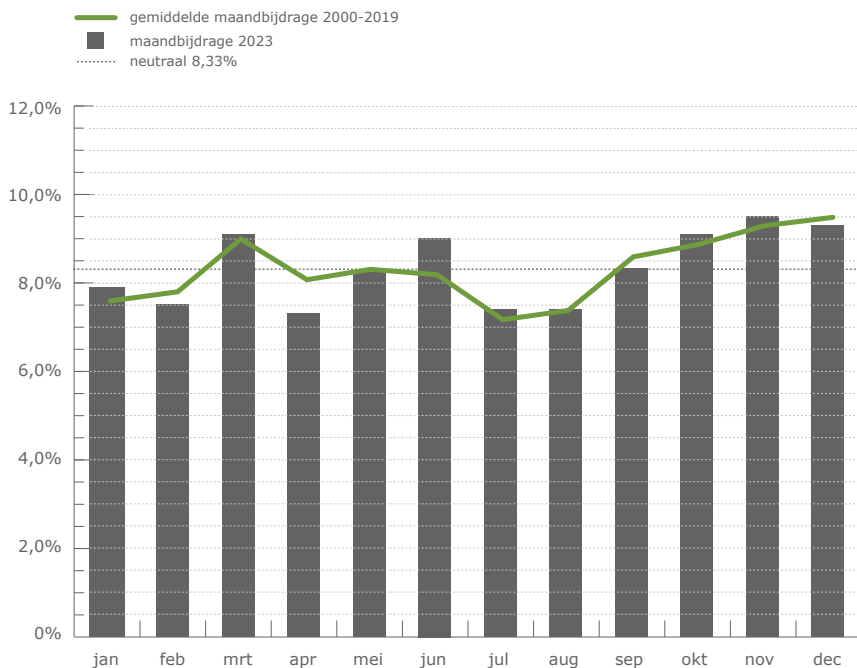
Volgens grafische ondernemers verbeterde het economisch klimaat in 2021. In 2022 en de eerste drie kwartalen in 2023 ervaart een groter deel een verslechtering. In het laatste kwartaal van 2023 ervaren grafische ondernemers weer een verbetering. Het grootste deel van de ondernemers vindt echter dat er geen echte verandering in het economisch klimaat is opgetreden. Geen verandering is niet zichtbaar in de grafiek weergegeven, maar vormt het resterende percentage tot 100%.

Bron: CBS

Gemiddelde maandelijkse bijdrage aan de jaarmzet

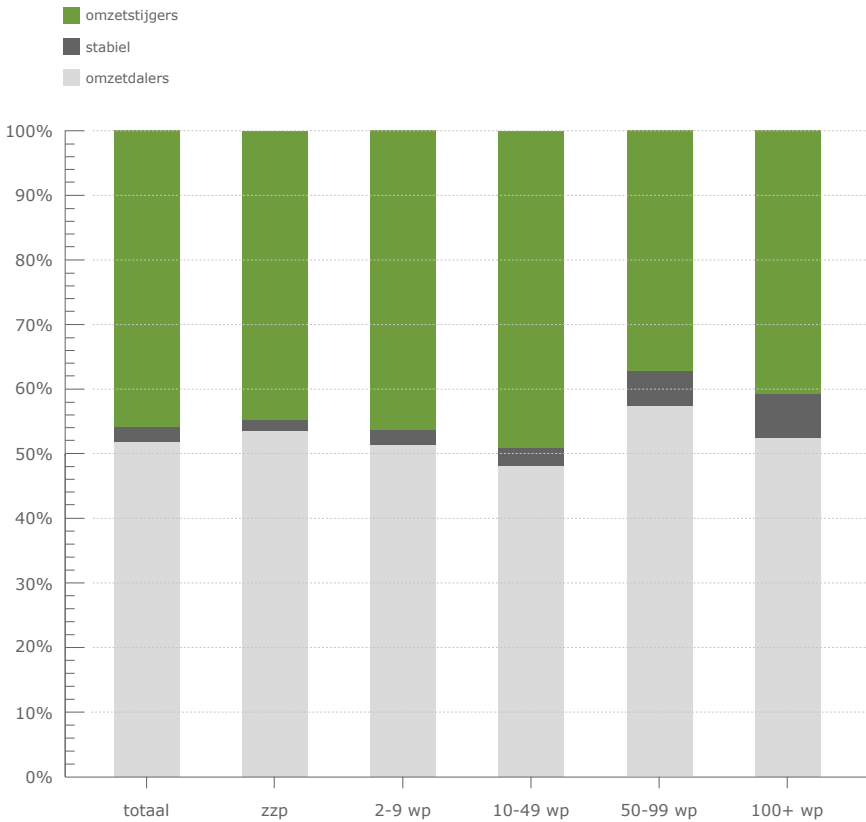
Indien iedere maand een gelijke bijdrage zou leveren aan de jaarmzet dan zou dit neerkomen op $100\%/12 = 8,33\%$. De stippellijn in de grafiek geeft dit aan. De groene lijn in de grafiek toont het gemiddelde patroon over de jaren 2000 t/m 2019. Het patroon van 2023 wordt hiermee vergeleken. Daaruit blijkt dat februari en vooral maart iets achterbleven in 2023, en dit geldt ook enigszins voor december.

Bron: Index maandomzet CBS; berekening GOC

Omzet stijgers en dalers

Het percentage grafische bedrijven dat in 2023 een omzetstijging of een omzetzaling ervaart is in de grafiek uitgesplitst naar de grootteklasse van het bedrijf. Hieruit blijkt dat de meerderheid van de bedrijven in 2023 een daling in omzet heeft gehad, en dat er niet heel veel verschil is tussen grotere en kleinere bedrijven.

Bron: CBS

Financiële kengetallen grafmediabranche

Onderstaande financiële kengetallen zijn berekend op basis van de gesommeerde absolute bedragen die de belastingdienst over bedrijven ter beschikking stelt aan het CBS. De cijfers hebben betrekking op de grafmediabranche zover bedrijven een sbi-code 181 hebben. Op basis van deze totaalstellingen zijn enkele financiële kengetallen berekend die op de eerste plaats bedoeld zijn om een typering te geven van de branche, en daarbij een trend over de jaren te laten zien.

Bedrijven in de grafmediabranche hadden in 2022 een gemiddelde bruto marge van bijna 57% van de netto omzet. Daaruit moeten alle bedrijfskosten terugverdiend worden. De omzet in de branche bestond voor 25% uit personeelskosten en 36% uit grond- en hulpstoffen. De bruto winstmarge lag gemiddeld op 10,7% van de totale bedrijfsopbrengsten. Over 2023 zijn nog geen cijfers beschikbaar.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal bedrijven in financiële overzicht	1.628	1.614	1.536	1.441	1.427	1.407	1.492	1.495
Inkoopwaarde als % van de netto omzet	41,6%	43,7%	41,0%	40,2%	44,7%	44,1%	41,1%	43,4%
Bruto marge als % van de netto omzet	58,4%	56,3%	59,0%	59,8%	55,3%	55,9%	58,9%	56,6%
Totale personeelskosten als % van de netto omzet	29,3%	27,6%	28,7%	28,4%	27,8%	27,6%	27,2%	24,9%
Grond- en hulpstoffen als % van de netto omzet	33,8%	33,3%	33,0%	32,9%	30,7%	29,6%	32,4%	35,5%
Kosten energieverbruik als % van de netto omzet	1,4%	1,2%	1,2%	1,2%	1,2%	1,3%	1,6%	2,0%
Uitbesteed werk als % van de netto omzet	6,1%	8,8%	6,8%	5,6%	7,3%	5,5%	5,9%	5,0%
Bruto winstmarge als % van de totale bedrijfsopbrengsten	4,2%	7,2%	7,0%	7,4%	7,2%	8,1%	9,8%	10,7%

Bron: GOC economische ontwikkeling: rapportage over 2022

Belemmeringen voor bedrijven

Vanaf 2020 neemt het aantal bedrijven dat belemmeringen ervaart sterk toe. In 2020 kwam dit door een sterke terugval in de vraag naar drukwerk. In de tweede helft van 2021 trekt de vraag weer aan, maar krijgen bedrijven problemen met de inzet van personeel. Het ziekteverzuim stijgt en de arbeidsmarkt wordt steeds krappere.

Bron: CBS

Import- en exportwaarde drukwerk

De waarde van drukwerk dat wordt ingevoerd (import) en uitgevoerd (export) is opgesplitst naar het deel dat binnen de Europese gemeenschap wordt verhandeld en daarbuiten. Bij de export wordt nog een extra onderverdeling gemaakt naar het deel dat in Nederland geproduceerd is (NL-made) en het deel dat als transitohandel slechts wordt doorgevoerd. De import en export van drukwerk vindt vooral binnen de Europese Unie plaats. De handelsbalans is overwegend positief.

Jaar	Import (x 1.000 euro)			Export (x 1.000 euro)			
	binnen EU	buiten EU	totaal	binnen EU		buiten EU NL-made	totaal
				NL-made	transit		
2010	680.319	209.955	890.274	741.507	406.337	108.163	1.256.007
2011	684.195	224.873	909.068	707.755	433.786	98.694	1.240.235
2012	689.230	226.536	915.766	730.411	391.572	117.744	1.239.727
2013	660.686	208.411	869.097	734.033	334.428	126.836	1.195.297
2014	551.825	189.398	741.223	739.505	291.883	151.704	1.183.092
2015	695.373	183.632	879.005	740.818	249.580	164.494	1.154.892
2016	697.427	194.530	891.957	714.691	344.111	163.636	1.222.438
2017	711.358	203.436	914.794	862.546	307.801	175.754	1.346.101
2018	750.980	188.378	939.358	750.165	321.499	179.728	1.251.393
2019	784.206	181.735	965.940	1.070.029	385.793	167.429	1.623.253
2020	557.362	236.674	794.035	984.508	295.737	236.899	1.517.146
2021	743.778	188.387	932.165	1.155.921	385.307	77.174	1.618.402
2022	815.000	405.000	1.220.000	niet aanwezig	niet aanwezig	niet aanwezig	niet aanwezig
2023	912.000	403.000	1.315.000	1.375.220	410.780	306.000	2.092.000

Bron: CBS

Cijfers kunnen afwijken van eerdere publicaties door herberekening van het CBS.

Import en export naar soort product

Boeken vormen zowel voor de export als de import het belangrijkste handelsproduct. Daar waar kranten en tijdschriften nog steeds in oplagen teruglopen, is de verkoop van fysieke boeken de afgelopen jaren gestegen. Dit geldt zowel voor de binnenlandse markt als voor de export van boeken. Omdat de transitohandel niet per product bekend is, kan de handelsbalans ook niet per product worden berekend.

Soort product	Import 2023		Export 2023	
	(mln. euro)	aandeel	(mln. euro)	aandeel
Boeken	593	45,1%	978	46,7%
Couranten en tijdschriften	62	4,7%	50	2,4%
Prentalbums/-boeken	57	4,3%	37	1,8%
Gedrukte muziek	3	0,2%	24	1,1%
Cartografie	4	0,3%	3	0,1%
Bouwplannen en -tekeningen	1	0,1%	1	0,0%
Gezegeld papier; cheques	13	1,0%	42	2,0%
Decalcomanieën	14	1,1%	8	0,4%
Prentbriefkaarten	37	2,8%	32	1,5%
Kalenders	7	0,5%	30	1,4%
Handelscatalogi	151	11,5%	31	1,5%
Reclamedrukwerk	67	5,1%	217	10,4%
Prenten, gravures, foto's	28	2,1%	34	1,6%
Drukwerk overig n.e.g.	278	21,1%	605	28,9%
TOTAAL	1.315	100%	2.092	100%

Bron: CBS

Belangrijkste import- en exportlanden drukwerk

België, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk zijn voor de export van drukwerk de belangrijkste handelslanden van Nederland. Samen nemen zij 72% van de export vanuit Nederland voor hun rekening. Voor de import in Nederland zijn Duitsland, België, het Verenigd Koninkrijk, China, Polen en de Verenigde Staten belangrijke landen die samen 77% van de invoer aan drukwerk verzorgen.

Landen	Import		Export	
	2023	2023 vs 2021	2023	2023 vs 2021
Wereld	100%	groei	100%	groei
België	17,6%	daling	38,0%	daling
China	7,5%	stabiel	0,6%	stabiel
Denemarken	1,5%	groei	2,6%	groei
Duitsland	27,9%	groei	16,5%	groei
Frankrijk	3,0%	groei	11,5%	groei
Hongarije	0,3%	daling	0,5%	stabiel
Italië	2,4%	stabiel	2,3%	stabiel
Oostenrijk	1,1%	stabiel	1,0%	stabiel
Polen	5,7%	groei	2,2%	groei
Spanje	1,1%	stabiel	2,3%	groei
Tsjechië	2,2%	groei	0,6%	stabiel
Verenigd Koninkrijk	13,2%	groei	5,9%	daling
Verenigde Staten	5,3%	daling	1,5%	stabiel
Zweden	0,7%	stabiel	3,1%	groei
Zwitserland	0,2%	daling	1,4%	stabiel

Bron: CBS

Ziekteverzuim

papierindustrie en grafimediabranche

Het ziekteverzuim binnen de papierindustrie en grafimediabranche was in 2022 en 2023 vergelijkbaar met de totale industrie, maar wel iets hoger dan het gemiddelde in Nederland. In 2023 daalde het ziekteverzuim van 6,5% naar 6,1%. De landelijke cijfers zijn ook uitgesplitst naar de grootteklasse van het bedrijf. Het verschil tussen grote en kleine bedrijven blijkt dan fors te zijn. Het ziekteverzuim bij het kleinbedrijf (<10 wp) is erg laag. Het is aannemelijk dat deze verschillen ook optreden binnen de grafimediabranche, maar daarvan zijn geen cijfers beschikbaar.

Jaar	NL-totaal	Industrie	Papier & grafisch	Bedrijfsgrootte (landelijk)		
				<10 wp	10-100 wp	100+ wp
2010	4,2	5,1	4,1	1,9	3,6	5,0
2011	4,2	5,2	4,2	1,9	3,6	5,0
2012	4,0	5,0	4,2	1,8	3,4	4,8
2013	3,9	4,9	3,9	1,6	3,4	4,7
2014	3,8	4,8	3,7	1,6	3,3	4,6
2015	3,9	4,8	3,8	1,6	3,3	4,7
2016	3,9	4,8	3,9	1,6	3,3	4,7
2017	4,0	5,0	4,4	1,6	3,4	4,8
2018	4,3	5,4	5,0	1,5	3,6	5,2
2019	4,4	5,4	5,2	1,7	3,8	5,2
2020	4,7	6,0	5,8	2,8	4,4	5,4
2021	4,9	5,9	5,4	3,2	4,4	5,5
2022	5,6	6,5	6,5	3,5	5,0	6,3
2023*	5,3	6,1	6,1	3,0	4,7	6,0

* 2023 voorlopige cijfers
Bron: CBS

Gemiddeld ziekteverzuim naar kwartaal

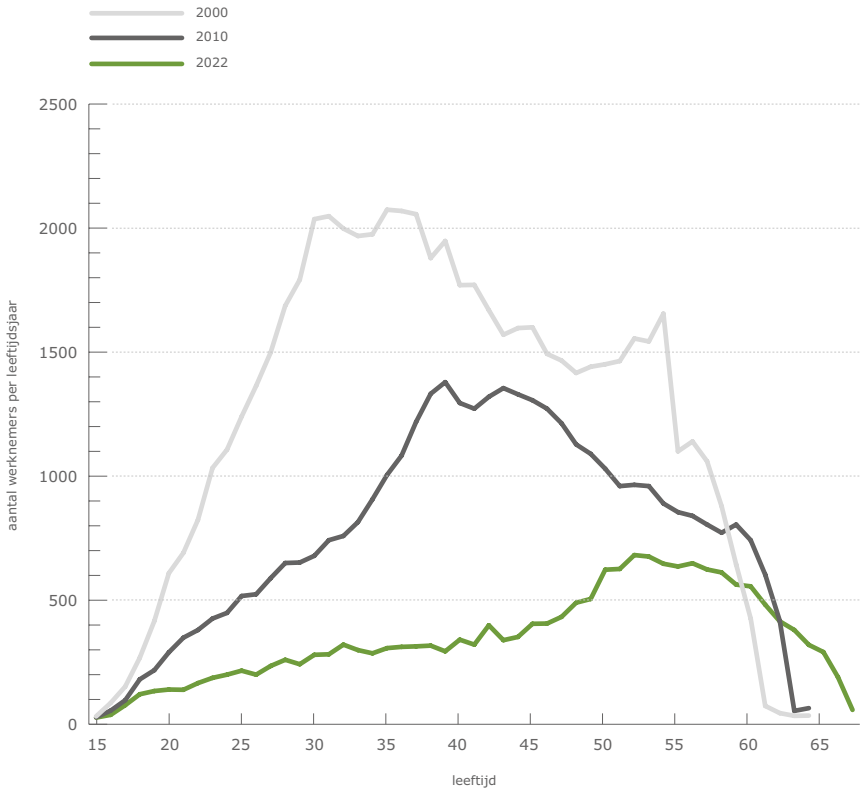
Het ziekteverzuim varieert per kwartaal. Een gemiddelde berekend over een lange periode van 1996 t/m 2022 laat zien dat het verzuim in het eerste kwartaal structureel hoger is dan in de andere kwartalen. Het eerste en het vierde kwartaal liggen gemiddeld boven het jaargemiddelde, en het tweede en derde kwartaal eronder. De gemiddelde afwijking per jaar van dit patroon is erg klein. Daarom kunnen we spreken van een structureel gegeven dat zich ieder jaar herhaalt.

	Gemiddeld ziekteverzuim %, periode 1996 t/m 2022					
	kw1	kw2	kw3	kw4	jaar	Std. fout
Totale economie	4,9	4,3	4,1	4,6	4,5	0,1
Kleinbedrijf 1-9 wp	2,3	2,2	2,1	2,3	2,2	0,1
Middenbedrijf 10-99 wp	4,2	3,8	3,6	4,1	3,9	0,1
Grootbedrijf 100+ wp	6,1	5,3	4,9	5,7	5,5	0,2
Sector industrie totaal	6,0	5,3	5,0	5,7	5,5	0,1
Papier en grafische industrie	5,3	4,7	4,4	5,1	4,9	0,2

Bron: CBS

Vergrijzing binnen de branche

In de grafiek wordt de leeftijdsopbouw van werknemers in de grafmediabranche in 2000, 2010 en 2022 met elkaar vergeleken. Duidelijk is te zien dat het totaal aantal werknemers in volume afneemt doordat de grafieklijn platter wordt. De instroom van jongeren is sterk afgenomen en het hoogste volume verschuift naar een oudere leeftijd. Daardoor neemt de gemiddelde leeftijd verder toe. In 2000 was deze 39,2 jaar, in 2010 42,3 jaar en in 2022 was deze al opgeschoven naar 46,5 jaar.

Bron: ASF, bewerking GOC

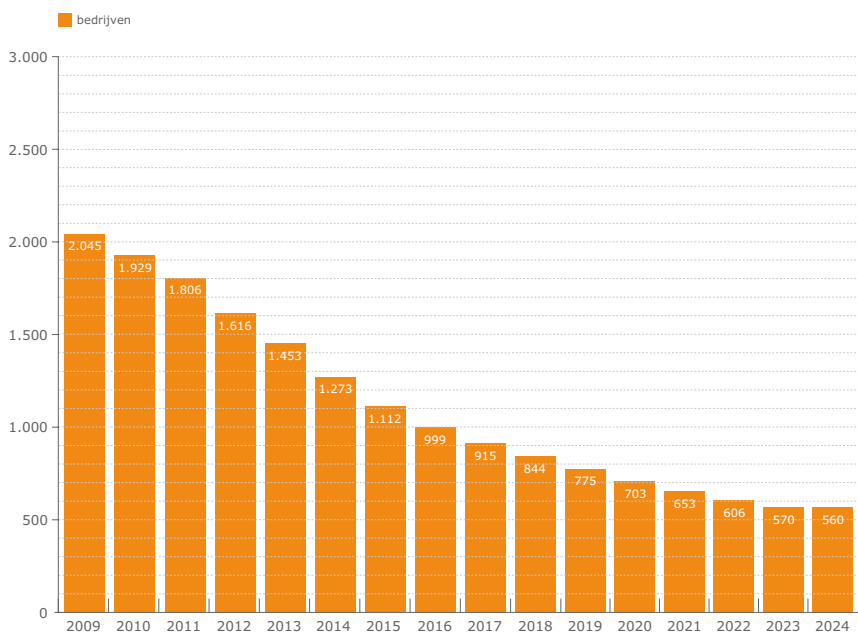

KVGO ledenbedrijven in cijfers

KVGO ledenbedrijven

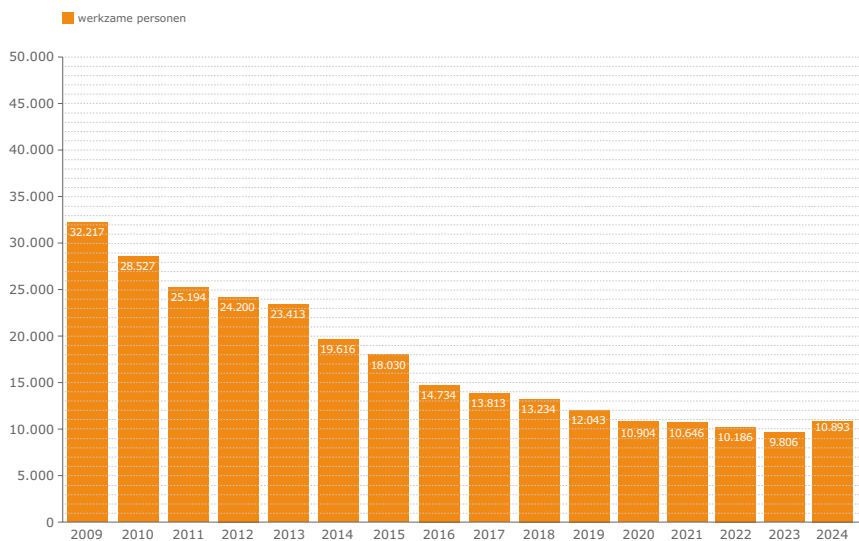
Het aantal ledenbedrijven van de werkgeversorganisatie KVGO, stand 1 januari.

Bron: KVGO

Werkzame personen bij KVGO ledenbedrijven

Het aantal werkzame personen bij KVGO ledenbedrijven, stand 1 januari.

Bron: KVGO

KVGO ledenbedrijven naar provincie

Het aantal ledenbedrijven en hun werkzame personen van de werkgeversorganisatie KVGO, stand 1 januari.

Provincie	Bedrijven			Werkzame personen		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Groningen	19	16	18	290	250	305
Friesland	22	22	26	344	344	539
Drenthe	16	16	14	111	211	153
Overijssel	45	41	43	1.047	916	1.152
Gelderland	83	78	76	1.313	1.247	1.289
Flevoland	15	15	15	288	273	391
Utrecht	45	40	34	852	812	831
Noord-Holland	96	93	95	1.884	1.829	1.834
Zuid-Holland	107	97	98	1.023	893	1.266
Zeeland	10	9	8	68	68	68
Noord-Brabant	111	106	99	2.562	2.559	2.648
Limburg	37	37	34	404	404	417
TOTAAL	606	570	560	10.186	9.806	10.893

Bron: KVGO

Arbeidsmarkt in cijfers

Ontwikkeling werkgelegenheid

De werkgelegenheidscijfers worden vanaf deze uitgave uit andere bron berekend. Dit is gedaan om meer actuele gegevens te kunnen berekenen. De tellingen in deze tabel wijken daardoor iets af van de tabellen in voorgaande publicaties. De trend is echter nog steeds dat de werkgelegenheid terugloopt. Vooral onder werknemers is deze teruggang sterk. Het aandeel zelfstandigen loopt iets minder sterk terug waardoor hun aandeel in de totale werkgelegenheid toeneemt.

Stand per 1 januari

Jaar	Totaal	Werknemers ¹ in loondienst	Zelfstandigen ²	Aandeel van zelfstandigen
2010	34.347	31.192	3.155	9,6%
2011	32.525	29.505	3.020	9,7%
2012	29.990	26.935	3.055	10,5%
2013	28.061	25.081	2.980	10,7%
2014	25.999	23.129	2.870	11,1%
2015	24.993	22.208	2.785	11,9%
2016	24.622	21.912	2.710	12,2%
2017	24.233	21.558	2.675	12,1%
2018	23.551	20.926	2.625	12,7%
2019	22.816	20.266	2.550	12,8%
2020	21.464	19.009	2.455	13,1%
2021	20.799	18.464	2.335	13,4%
2022	20.999	18.659	2.340	13,5%
2023*	20.790	18.500	2.290	13,2%

* 2023 voorlopige cijfers
Bron: CBS

Dienstverbanden naar mannen, vrouwen en leeftijden

De grafimediabranche kenmerkt zich grotendeels door een technisch industriële activiteit waar meer mannen werken dan vrouwen. Vooral in de druktechniek is dit het geval. Vrouwen zijn wel beter vertegenwoordigd in de creatieve voorbereiding en in de afwerking van grafische producten. De grafische werkgelegenheid is ook meer vergrijsd dan het geval is in de gehele werkende beroepsbevolking. Een belangrijke oorzaak daarvan is de voortdurende terugloop van werkgelegenheid waardoor er weinig jongeren binnenkomen. Ook is de pensioenleeftijd een stuk hoger geworden dan vroeger het geval was.

	Grafimediabranche	Nederland
geslacht	dienstverbanden per 1 januari 2023	
Mannen	67,6%	50,6%
Vrouwen	32,4%	49,4%
leeftijdsklasse	dienstverbanden per 1 januari 2023	
<25 jaar	8,5%	19,1%
25-34 jaar	16,5%	22,5%
35-44 jaar	17,9%	19,3%
45-54 jaar	28,3%	19,8%
>54 jaar	28,8%	19,4%
TOTAAL	100%	100%

Bron: UWV - SV naar sectoren 2022

Ontwikkeling grafische werkloosheid

Het aantal lopende ww-uitkeringen is in de afgelopen jaren sterk gedaald. Door de gunstige economische ontwikkeling in geheel Nederland komen werkloze grafici weer makkelijker (elders) aan het werk. Gelijktijdig is het aantal ontslagen in de branche drastisch teruggelopen. Dit is te zien in het aantal in- en uitstromers in de ww. Het hoge percentage werkloosheid is dan ook verder teruggelopen. Door de coronacrisis nam in 2020 de werkloosheid weer toe, maar vanaf 2021 zet een verdere daling weer door.

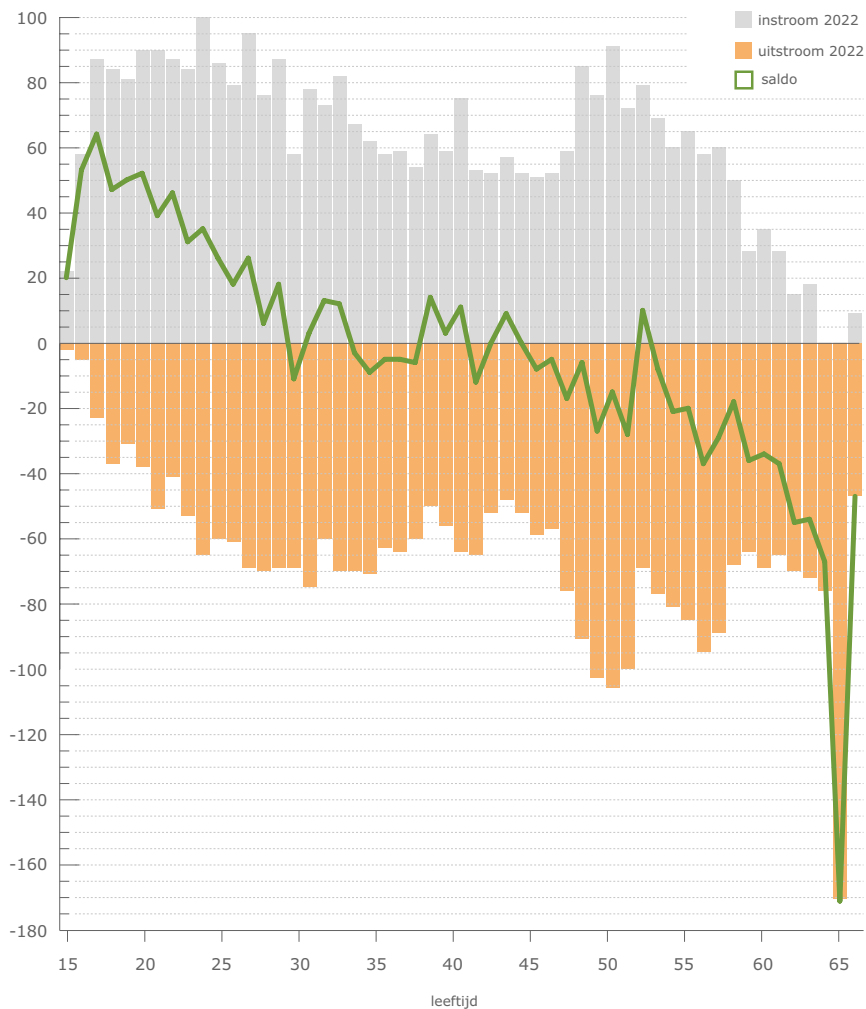
Jaar	WW-uitkeringen 2020			Werkloosheid
	lopende	instroom	uitstroom	ww-%
2010	4.233	4.472	4.276	13,6%
2011	3.528	2.994	3.699	12,0%
2012	3.616	3.213	3.125	13,4%
2013	3.864	3.532	3.285	14,1%
2014	3.993	3.652	3.522	17,3%
2015	3.433	2.784	3.443	15,5%
2016	2.823	1.997	2.611	12,9%
2017	2.131	1.658	2.350	9,9%
2018	1.497	1.204	1.837	7,2%
2019	1.314	1.461	1.644	6,6%
2020	1.358	1.458	1.440	7,1%
2021	816	875	1.417	4,4%
2022	539	593	870	2,9%
2023	476	619	682	2,6%

Bron: UWV - SV naar sectoren

In- en uitstroom werknemers naar leeftijd

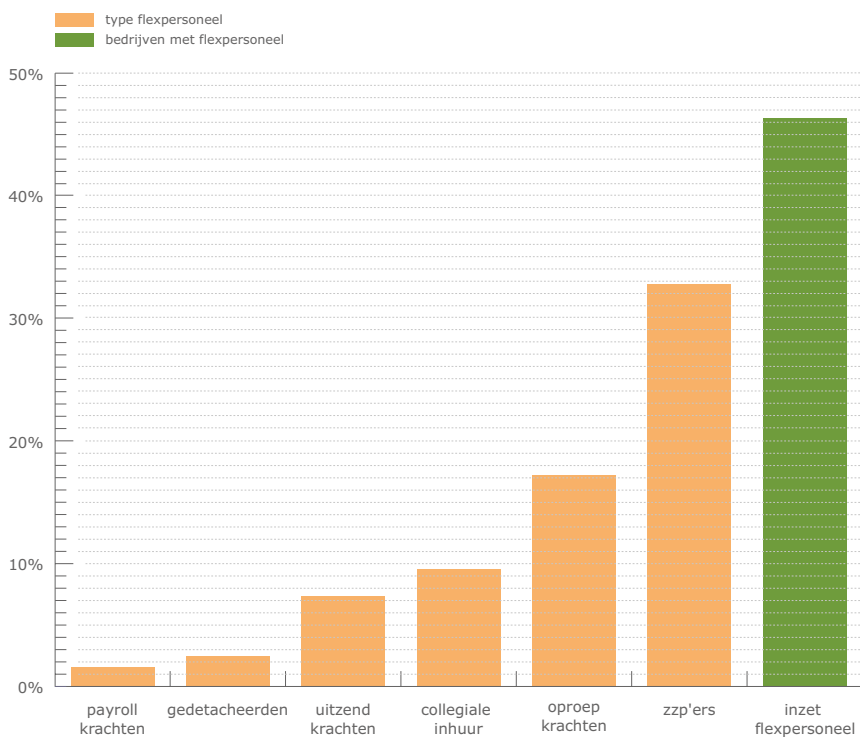
De in- en uitstroom van werknemers in de grafmediabranche vindt plaats in alle leeftijdsgroepen. Het saldo daarvan is echter positief bij jongeren tot ongeveer 30 jaar, schommelt daarna rond het nul-punt en wordt vanaf 45 jaar negatief. In 2021 stroomde 17,6% van de totale werkgelegenheid in en 18,6% uit. Dit betekent dat de branche een behoorlijk personeelsverloop had, maar ook weer iets verder kromp.

Bron: ASF, bewerking GOC

Inzet van flexibel personeel

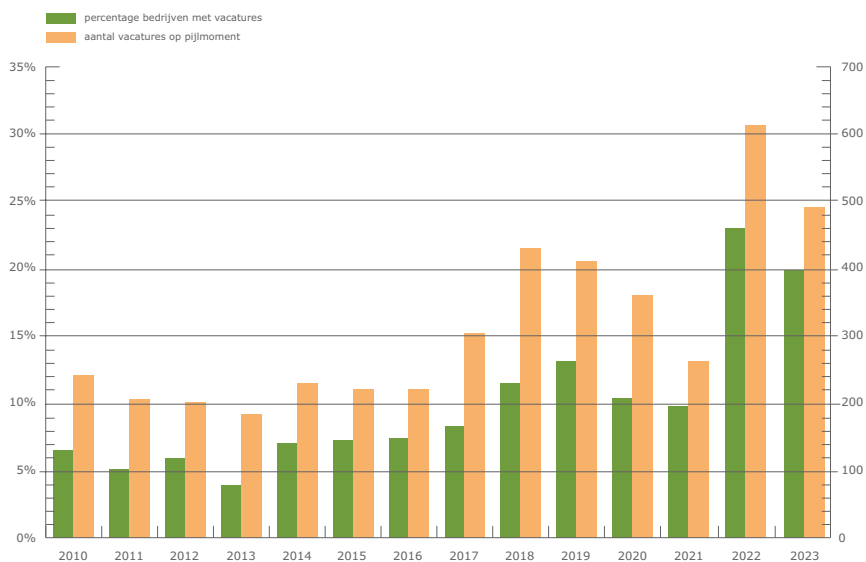
In de grafmediabranche maakte in 2023 46% van de bedrijven gebruik van flex-personeel. Een derde deel (33%) van de bedrijven maakt gebruik van de inzet van zzp'ers, 17% maakt gebruik van oproepkrachten.

Bron: GOC Vacatureonderzoek

Ontwikkeling vraag naar personeel

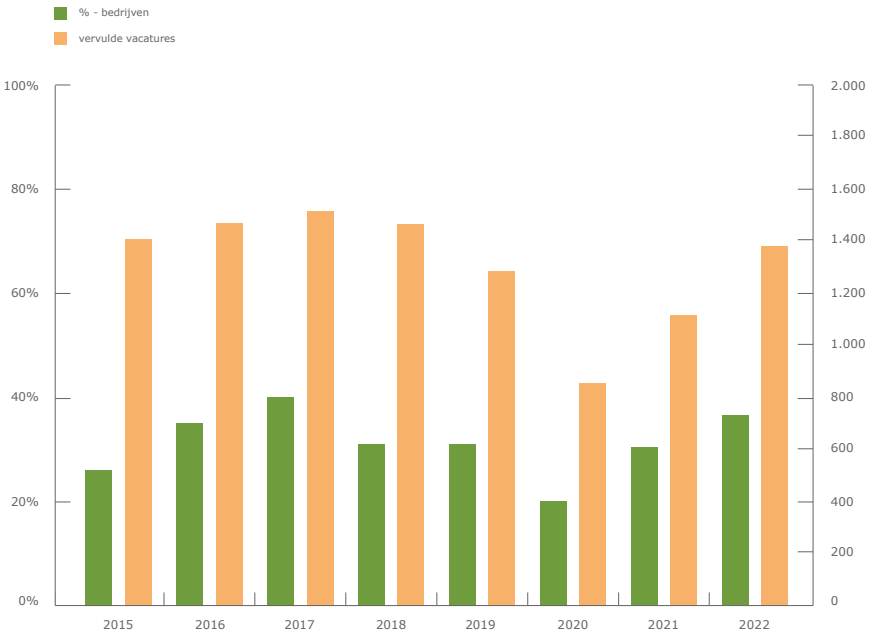
Het percentage bedrijven dat op het peilmoment van het onderzoek (in april) vacatures had openstaan groeide in 2022 sterk, maar liep in 2023 toch weer terug. Hetzelfde geldt voor het totaal aantal openstaande vacatures. De groei van de afgelopen jaren is grotendeels het gevolg van de toegenomen vervangingsvraag die volgt op een vergrijzing van het personeelsbestand en eerdere personeelsreducties tijdens de crisisjaren 2008-2016. In 2023 heeft 20% van de bedrijven een of meerdere vacatures openstaan. In totaal gaat het daarbij om 490 openstaande vacatures.

Bron: GOC Vacatureonderzoek

Totaal aantal vervulde vacatures in 2022

Het totaal aantal bedrijven dat nieuw personeel aanneemt, en het totaal aantal vacatures dat daarbij vervuld wordt, in een geheel jaar is uiteraard groter dan op een peildatum kan worden vastgesteld. Het nadeel van een volledig jaaroverzicht is wel dat het minder actuele informatie geeft. Uit de jaarcijfers blijkt dat in 2022 ruim een derde (37%) van de bedrijven samen in totaal 1.380 vacatures hebben vervuld.

Bron: GOC Vacatureonderzoek

Kanalen van personeelswerving in 2023

Bij de werving zetten bedrijven vaak meerdere kanalen in om naar personeel te zoeken. In 2023 was dat gemiddeld 1,6 wervingskanaal. Grote bedrijven zetten meer verschillende kanalen in dan kleine bedrijven. Kleine bedrijven maken vaak gebruik van hun eigen relatienetwerk om naar nieuwe medewerkers te zoeken. We laten daarnaast ook zien via welk kanaal de aangenomen medewerker werd binnengehaald. Werven via sociale media is in 2023 opnieuw het meest ingezette kanaal, en via sociale media zijn ook de meeste vacatures vervuld.

Wervingskanaal	Ingezet bij werving	Succesvolle aanname
Advertentie in krant of (dag)bladen	4,0%	1,9%
UWV	6,0%	4,0%
Eigen website	17,0%	5,4%
Vacature sites	23,0%	14,4%
Sociale media	32,0%	17,0%
School	3,0%	2,1%
Open/spontane sollicitatie	8,0%	5,4%
Uitzendbureau	12,0%	9,9%
Via eigen personeel	19,0%	13,0%
Onder eigen personeel	3,0%	0,7%
Via relaties	22,0%	15,6%
Werving- selectiebureau	6,0%	5,7%
Detacheringbureau	1,0%	0,5%
Anders, namelijk...	7,0%	4,5%
GEMIDDELD AANTAL KANALEN	1,6	100%

Bron: GOC Vacatureonderzoek

Vacatures en krimp naar functies

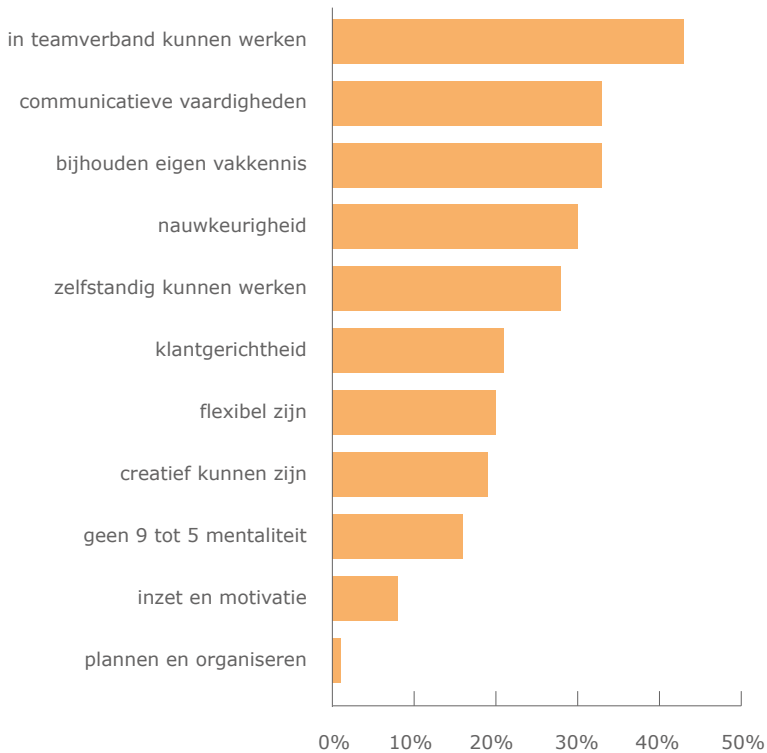
Bij de uitsplitsing van vacatures naar functie is bij bedrijven met veel vervulde en/of openstaande vacatures niet alle vacatures volledig geïnventariseerd. Onderstaande tabel geeft dus een redelijke indicatie, maar geen volledig beeld van de aantallen per functie.

functie	Totaal 2022	Arbeidsmarkt peiling 2023		
	vervulde vacatures	openstaand vacatures	moeilijk vervulbaar	krimp in formatie
Accountmanager	18	11	3	2
Verkoop binnendienst	41	30	9	4
Ordervoorbereiding/planning	44	28	12	10
Webdesigner/audiovisueel	18	14	4	8
Ict'er	14	10	8	-
Grafisch vormgever	50	27	9	13
Redacteur	4	-	-	2
Dtp'er/ctp	53	37	23	17
Drukker	62	50	37	49
Printoperator	44	23	9	2
Signmedewerker	57	50	39	10
Sign montage	12	26	-	2
Vakman nabewerking	72	39	16	20
Medewerker nabewerking	78	29	4	12
Expeditie/magazijn	22	3	-	3
Manager	15	10	4	2
Projectleider	4	13	7	-
P&O/staf/administratief	66	11	5	16

Bron: GOC Vacatureonderzoek

Gevraagde sociale vaardigheden

Grafisch-technische vakkennis en beheersing van het productieproces zijn uiteraard de meest gevraagde kennis en vaardigheden bij het werven van personeel. Bij de aanname van personeel spelen sociale vaardigheden echter ook een belangrijke rol. Meest gevraagd zijn het in teamverband kunnen samenwerken, communicatieve vaardigheden en het zelf bijhouden van eigen vakkennis. Daarnaast spelen nauwkeurigheid en zelfstandig kunnen werken eveneens een belangrijke rol bij de selectie van sollicitanten.

Bron: GOC Vacatureonderzoek

Mbo-studenten studiejaar 2023-2024

Mbo-school	Plaats	Vormgeven	Dtp	Printmedia
Vak scholen				
CIBAP	Zwolle	483	104	-
Grafisch Lyceum Rotterdam	Rotterdam	1297	272	-
Grafisch Lyceum Utrecht	Utrecht	1648	161	13
GOC*	Veenendaal	-	-	13
Mediacollege Amsterdam	Amsterdam	781	173	-
Nimeto	Utrecht	9	-	-
SintLucas	Eindhoven	772	70	-
ROC's				
Alfa-college	Groningen	183	-	-
Curio	Etten-Leur	215	-	-
Deltion College	Zwolle	267	-	-
Firda	Leeuwarden	445	44	-
Koning Willem I College	's Hertogenbosch	204	-	-
MBO Utrecht	Utrecht	-	-	-
mboRijnland	Leiden	114	-	-
Noorderpoort	Groningen	312	-	-
Rijn IJssel	Arnhem	172	102	-
ROC A12	Ede	162	8	-
ROC AVENTUS	Apeldoorn	104	-	-
ROC Da Vinci College	Dordrecht	211	23	-
ROC Horizon College	Alkmaar	93	-	-
ROC Midden Nederland	Utrecht	175	-	-
ROC Nijmegen eo	Nijmegen	253	-	-
ROC van Amsterdam	Amsterdam	214	38	-
ROC van Twente	Hengelo OV	320	92	-
SG De Rooi Pannen	Tilburg	-	-	-
Stichting Landstede	Zwolle	104	26	-
VISTA College	Maastricht	140	-	-
Totaal overige 14 ROC's		711	8	0
TOTAAL STUDENTEN		9.389	1.121	13
TOTAAL MBO-SCHOLEN		33	13	2

Mbo-studenten studiejaar 2023-2024

Mbo-school	Redactie	Management ¹	ICT media ²	Sign
Vakscholen				
CIBAP	-	-	-	19
Grafisch Lyceum Rotterdam	195	295	4	104
Grafisch Lyceum Utrecht	-	126	4	-
GOC	-	-	-	-
Mediacollege Amsterdam	130	99	-	85
Nimeto	332	-	-	104
SintLucas	-	86	-	-
ROC's				
Alfa-college	-	-	20	-
Curio	-	-	4	82
Deltion College	-	-	13	131
Koning Willem I College	33	-	58	43
MboRijnland	89	-	-	-
Noorderpoort	-	150	-	-
Rijn IJssel	44	-	11	-
ROC A12	30	-	8	52
ROC Da Vinci College	92	-	10	91
ROC Friese Poort	-	-	-	-
ROC Friesland College	42	15	8	-
ROC Horizon College	41	8	11	-
ROC Midden Nederland	-	-	4	96
ROC Nijmegen eo	47	8	8	-
ROC Nova College	-	-	-	-
ROC van Amsterdam	78	158	13	60
ROC van Twente	50	-	14	110
SG De Rooi Pannen	-	-	-	194
Stichting Landstede	60	8	23	44
VISTA College	-	-	8	111
Totaal overige 17 ROC's	48	20	125	-
TOTAAL STUDENTEN	1.311	973	346	1.326
TOTAAL MBO-SCHOLEN	16	11	27	15

Ontwikkeling aantal mbo-studenten grafische- en media opleidingen

Opleiding	Studiejaar					
	niveau	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024
Vormgever	4	10.788	10.621	9.949	9.698	9.389
Dtp	2	348	416	416	406	389
	3	979	869	771	747	732
	totaal	1.327	1.285	1.187	1.153	1.121
Printmedia	2	16	35	36	26	22
	3	-	-	4	4	4
	totaal	16	35	40	30	26
Redactie	4	1.305	1.331	1.258	1.114	1.311
Management	4	1.389	1.407	1.249	1.117	973
ICT & media	3	-	1.492	2.503	2.695	-
	4	9.981	9.111	8.692	7.845	346
	totaal	9.981	10.603	11.195	10.540	346
Sign	2	630	539	555	517	512
	3	388	383	394	358	335
	4	507	543	550	483	479
	totaal	1.525	1.465	1.499	1.358	1.326
TOTAAL	2	994	990	1.007	949	923
	3	1.367	2.744	3.672	3.804	1.071
	4	23.970	23.013	21.698	20.257	12.498
	totaal	26.331	26.747	26.377	25.010	14.492

Bron: DUO Onderwijsdata/GOC printmedia

Colofon

Opdrachtgever:

A&O Fonds Grafimediabranche
Boeingavenue 209, 1119 PD Schiphol-Rijk
www.aenofondsgrafimedia.nl

Uitvoering en uitgave:

GOC
Postbus 347, 3900 AH Veenendaal
(0318) 53 91 11
www.goc.nl

advies, training & onderzoek
voor de creatieve sector

Auteur: Drs. Jos Teunen, GOC
Vormgeving: Okkerreclame, Veenendaal
Drukwerk: Drukkerij Snep, Eindhoven

© GOC, mei 2024

De informatie in deze publicatie is volledig gebaseerd op officiële bronnen als CBS, UWW, Grafische bedrijfsfondsen (Timeos), KVGGO en GOC onderzoek onder grafische bedrijven. Bij alle cijfers zijn de bronnen vermeld. Alle informatie is met de grootste zorgvuldigheid verzameld, bewerkt en gepresenteerd. Overname van gegevens uit deze publicatie is toegestaan onder vermelding van 'Bron: Grafimedia in cijfers 2023. GOC, Veenendaal'. Bronvermelding is verplicht.

advies, training & onderzoek
voor de creatieve sector

a&ofondsgrafimediabranche